

Conferentie Corpovenista 7 juni 2006 in de Meervaart te Amsterdam: *'Help(t) herstructurering?!' Het beter maken van de buurt.*

Verslag

'Help(t) herstructurering?!' Een kreet en een vraag ineen, want de vernieuwing van stadswijken wordt zowel bejubeld als verguisd. Stedelijke vernieuwing is een onderwerp dat de laatste jaren mag rekenen op veel aandacht in het politiek en maatschappelijk debat. Tijdens de Corpovenista-Conferentie op 7 juni jl. werd over dit onderwerp gediscussieerd, onder leiding van NRC-journalist Frenk van der Linden. Belangrijke conclusies van de dag waren: neem bewoners bij herstructurering als startpunt, erken de regionale kaders bij herstructurering, betrek welzijn, integreer wijkeconomie en onderwijs en ga op zoek naar een enthousiaste club mensen om de aanpak van de wijken succesvol te maken!

Corporaties vernieuwen de stad.

Corporaties vernieuwen de stad. Dit zegt Hugo Priemus, voorzitter van de stuurgroep Corpovenista, in zijn lezing *Corporaties vernieuwen de stad. Adviseurs vernielen de corporaties*. Priemus stelt dat de corporaties tot nu toe de enige marktpartij zijn die effectief en actief de stedelijke vernieuwingsopgave aanpakt. Beleggers en commerciële beheerders laten het nog lelijk afweten. Woningcorporaties zijn niet alleen actief in de stedelijke vernieuwing bezig, zij denken ook over de aanpak en de problematiek na: zij *denken* veel. Daarbij speelt Corpovenista een belangrijke rol voor het opdoen van nieuwe kennis en inzichten.

De grootste stoorzender van de stedelijke herstructurering is de eindeloze discussie over de positie van de woningcorporaties. Zo heeft Priemus geen goed woord over voor het recente REA-advies. De REA (Raad van Economisch Adviseurs) pleit onder andere voor het afkomen van corporatievermogens door de overheid en voor het splitsen van corporaties in een puur sociaal getinte organisatie en één of meer echte marktorganisaties. Maar waar ligt de grens tussen sociale en marktactiviteiten vraagt Priemus zich af? Het exploiteren van sociale huurwoningen is ruimschoots kostendekkend. De verkoop van sociale huurwoningen is zeer lucratief. Wanneer het REA-advies zou worden opgevolgd, zou met name de nationale schatkist worden gevuld. Priemus roept alle aanwezigen op om op te houden met discussies over de maatschappelijke positie van woningcorporaties!

Stedelijke vernieuwing: integratie of participatie?

Vervolgens ging Arnold Reijndorp, lid van de VROM-raad, in zijn lezing in op het advies over 'Stad en stijging' van de VROM-raad. In de discussie over de oudere stadswijken overheerst de roep om integratie, leefbaarheid en sociale samenhang. Er is veel aandacht voor de dagelijkse ergernissen over gedragingen, rommel en geluidsoverlast. Maar er is weinig oog voor urgente zaken die de bewoners in hun dagelijks leven misschien meer bezighouden: de zorgen om elke week weer rond te komen van een laag inkomen en de ambities om vooruit te komen in het leven. Gek genoeg is er ook weinig bekend over de interesses en verlangens van de middengroepen. Reijndorp stelt dat te weinig wordt gedaan met de sociale dynamiek die het gevolg is van de aspiraties en ambities van huidige en toekomstige bewoners, die voor een belangrijk deel dezelfde bewoners zijn, vaak degenen die al meer te kiezen hebben.

De VROM-raad pleit voor een wisseling van perspectief. Zij vraagt meer aandacht voor de stijgingsaspiraties van bewoners. De stad wordt hierbij gezien als een emancipatiemachine, maar met

deze vaststelling zijn we er nog niet, aldus Reijndorp. We moeten ook nog weten hoe deze emancipatiemachine werkt. Een belangrijk doel van het VROM-raad-advies is te kijken hoe we de belemmeringen kunnen wegnemen die de stijgingsaspiraties van bepaalde groepen frustreren.

Reijndorp onderscheidt twee verschillende terreinen waar de belemmeringen weggehaald moeten worden. Ten eerste de manier waarop verschillende terreinen als onderwijs, arbeidsmarkt en woningmarkt zijn georganiseerd. Organiseer het simpeler en doe meer aan trajectbegeleiding! Ten tweede moeten we kijken naar de kwaliteit van netwerken van bewoners. Hoe zien deze eruit, wat is de dynamiek hierin en bevorderen deze netwerken emancipatie en integratie of zitten zij deze in de weg? Met name de middeninkomens vormen een belangrijke factor in de kwaliteit van het sociale kapitaal van netwerken, die eraan kunnen bijdragen dat het stijgen op de maatschappelijke ladder voor verschillende groepen gemakkelijker wordt.

Ochtenddiscussie

Vervolgens ging Van der Linden in gesprek met een viertal panelleden. In hoeverre kan stedelijke vernieuwing een oplossing bieden voor veelsoortige problemen in de herstructureringswijken? Aan de hand van stellingen werd de discussie gevoerd.

Glazen plafonds doorbreken

De stelling van Pieter Tordoir (UvA, Kamer van Koophandel) luidde: *"Het échte maatschappelijke probleem dat veel herstructureringswijken parten speelt, gaat over de (on-)mogelijkheden voor sociaal-economische stijging van veel bewoners van die wijken. Dit vraagstuk speelt in de gangbare herstructureringsaanpak een (veel te) kleine rol."* Van oudsher zijn de steden emancipatiemachines voor de burgers, maar tegenwoordig hebben zij nauwelijks meer een maatschappelijke functie, terwijl in de herstructureringswijken volop kansen liggen. Daar zitten de jongeren en die capaciteit moet aangeboord worden. De jongeren moeten kansen krijgen om zich te kunnen ontwikkelen en zo de glazen plafonds te doorbreken, waardoor zij vast blijven zitten in hun sociaal-economische positie. Deze groep heeft alle talenten in huis om op te klimmen. De samenleving moet dat aanboren, samen met het onderwijs. *"... Veel herstructureringswijken hebben in principe 'sociaal-economisch goud' in handen."*

Welzijn hoort aan tafel

Annelie Stevens (directeur welzijnsorganisatie Cumulus, voorzitter Verdiwel) benadrukt in haar stelling dat *"Welzijn hoort aan tafel zodra het over de leefomgeving van mensen gaat, dus ook bij herstructurering."* Zij kunnen een intermediaire rol spelen tussen de bewoners en de betrokken organisaties. Wel geeft zij aan dat de kwaliteit van de welzijnssector de laatste jaren is achtergebleven, iets wat de sector overigens moeilijk kan worden verweten. Door bezuinigingen heeft zij zich onvoldoende kunnen ontwikkelen.

Eilandjes van contacten

Van Kempen (UU, kwartiermaker NICIS) stelt dat *"Sociaal-economische heterogeniteit in herstructureringswijken leidt uiteindelijk tot mooie sociale contacten, maar ook tot eilandjes binnen een buurt. Maar misschien is dat helemaal niet zo erg. Het grote probleem is de export van problemen naar andere delen van stad en regio."* De reacties uit de zaal zijn gemengd. Er klonken geluiden dat menging nagestreefd moet worden en je niet tevreden moet zijn met 'eilanden in de stad'. Mergen van bewoners in verschillende levensfasen, met verschillende leefstijlen of achtergronden is gewenst, *'want je moet er toch niet aan denken dat je als senior in een seniorenstad komt te wonen!'*, zo klonk een reactie uit de zaal.

Strakke regionale kaders nodig

Anton van der Vlist bepleit dat strakke regionale kaders nodig zijn, waarbinnen de herstructurering van wijken plaatsvindt. *"Er zijn geen a-sociale buurten (SBS6) of probleemwijken (Rotterdamwet) maar aandachtsgebieden die ieder vragen om eigen integrale aanpak binnen strakke regionale kaders."* Dit betekent dat mensen die uit de wijk weg moeten, kansen krijgen in de hele regio en niet alleen in de stad. Op regionaal niveau moet meer goedkoop gebouwd worden en in de stad juist duurder. Alleen, zo merkt Van der Vlist op, zijn er op dit punt nog steeds veel politieke tegenstellingen tussen de steden en de omringende gemeenten, zoals de angst bij randgemeenten voor de instroom van kansarmen vanuit de stad.

Oud en Nieuw

Nadat iedereen 2 workshops had bezocht had columnist Marcel Möring de taak het publiek scherp te houden. Aan hem was gevraagd zijn licht te laten schijnen op de huidige herstructureringspraktijk. Een korte impressie:

"Ja, maakbaarheid mag dan uit zijn, want zeer oud-links, maar de nieuwe maakbaarheid is er al en het is een wolf in schaapskleren. (...) "De nieuwe maakbaarheid doet net alsof je een wijk kunt objectiveren, alsof er geen geschiedenis is, vooral geen sociale geschiedenis, maar alleen een onwenselijk 'nu' dat op technocratische wijze kan worden opgelost. De deken van liefde die dit elitaire denken bedekt heet eufemistisch 'herstructurering'. Het is net zo'n woord als euthanasie, dat gewoon 'goede dood' betekent. Herstructurering is een woord dat verhult dat wij, behalve al die oplossingen voor technisch-planologische problemen, ook een politiek doel nastreven. Als het politieke van de herstructurering niet wordt onderkend, zijn wij onwetende handlangers van maakbaarheids-ideologen.

'There is no new world that you make without the old world,' zei Jane Jacobs, en of we het nu willen of niet: er is verschrikkelijk veel 'old world' als je je bezig houdt met herstructurering. De nieuwe maakbaarheid heeft daar weinig boodschap aan. U misschien wel."

Slotdebat

Wat zijn nu de belangrijkste lessen die naar voren zijn gekomen tijdens de conferentie? En hoe moeten we nu verder om de stedelijke vernieuwing tot een succes te maken?

Onmisbare bewoners

De panelleden vinden het belangrijk dat bewoners worden betrokken bij de aanpak van problemen. Jan Robberegt (Gemeente Dordrecht) merkt dat de rol van de bewoner in de afgelopen 20 jaar is veranderd. Moest vroeger de inspraak van de bewoners door organisaties worden bevochten, nu nodigen organisaties bewoners tevergeefs uit: ze blijven weg. Gemeenten en corporaties doen er goed aan om op lange termijn te investeren in netwerken met bewoners om zo een langdurige relatie op te bouwen.

Toos Kloppenburg (Platform Amsterdamse huurdersorganisaties) voegt hier aan toe dat bewoners vaak worden ondergewaardeerd. De expertise en het engagement zijn aanwezig maar worden niet of nauwelijks gebruikt. Nog steeds zijn er veel voorbeelden van corporaties die bewoners niet goed bij de plannenmakerij en besluitvorming betrekken en hen voor voldongen feiten stellen. Het is belangrijk dat partijen met elkaar een visie ontwikkelen en daarin vastleggen wat slecht gaat én wat goed gaat in een wijk. Nu is het nog vaak zo dat de corporatie dat alleen doet.

Ook André Ouwehand (TUD) benadrukt de noodzaak om grote problemen in de buurt te koppelen aan praktische zaken waar individuele bewoners om verlegen zitten. In de workshop over economische ontwikkeling in herstructureringswijken werd dit zichtbaar. Er zit nog steeds een wereld van verschil tussen de wijze waarop grote instellingen als de Dienst werk en inkomen werkt en een initiatief als 'Vrouw en Vaart' waar op succesvolle wijze geprobeerd wordt allochtone vrouwen te activeren door

een uitgebreid cursusaanbod. Bepaalde groepen bewoners worden vaak onterecht als 'kwetsbare groep' gezien, terwijl de talenten van mensen juist moeten worden benut.

Dure nieuwbouw

Ko Blok (directeur ERA Bouw) reageert op de column van Möring. Hij is het volstrekt oneens met diens ziens visie dat de aanpak door middel van grootschalige sloop in Nieuw Crooswijk onterecht zou zijn. Hij benadrukt dat de concentratie van kansarmen in Rotterdam een groot probleem is. Kansrijke bewoners trekken weg uit de stad, waardoor ook de economie wegtrekt. Het gevolg is dat de stad haar emanciperend vermogen verliest. Möring geeft aan dat hij Nieuw Crooswijk ook geen aangename wijk vindt, maar zich af zet tegen taalgebruik dat in beleidsstukken en folders gebezigd wordt. De vernieuwing van Nieuw Crooswijk is niet voor de huidige bewoners. Blok stelt dat het aantrekken en vasthouden van kansrijken in probleemwijken daarom erg belangrijk is. Kloppenburg vindt echter ook dat er moet worden gestreefd naar menging van verschillende groepen bewoners in betere buurten. Ouwehand signaleert dat het nog altijd moeilijk is woningen te bouwen die voldoen aan de wensen van bewoners. Er staan in herstructureringswijken veel nieuwgebouwde appartementen te koop en te huur. Een bijkomend probleem is dat nieuwbouwwoningen vaak te duur zijn, zeker in vergelijking met woningen in de regio. Woningen in de regio zijn goedkoper omdat randgemeenten niet te maken hebben met de extra kosten die herstructurering met zich mee brengt.

Kansen pakken

Voor Lex Pouw (Ymere) is vooral de tegenstelling tussen 'huis' en 'thuis', tussen 'stenen stapelen' en 'de liefde voor de stad' een belangrijk punt van aandacht. De liefde voor de stad vertaalt zich vooral in het bouwen van huizen, maar de essentie van de wijkaanpak is: hoe krijgen kansarmen greep op hun kansen? Veel organisaties denken in termen van 'stenen' en 'bouwen' en daar ligt ook hun kracht, maar tegelijkertijd vinden ze het lastig om met problemen van mensen te werken. Corporaties kunnen echter maar weinig bijdragen aan werk, scholing en economie – dat is niet primair hun taak. Volgens Ouwehand heeft de herstructureringsaanpak in deze vorm slechts een beperkte rol in het vooruit helpen van mensen. Ondanks het feit dat er voldoende platforms zijn waar verschillende organisaties elkaar kunnen ontmoeten, zijn welzijnsorganisaties maar weinig betrokken bij herstructurering. Kennis wordt nu nog nauwelijks uitgewisseld en dat maakt het lastig om mensen vooruit te helpen. Verschillende workshops van vandaag boden alvast de mogelijkheid om kennis te maken met de sociale aanpak.

Maatwerk en bezieling

Peter Boerenfijn (directeur Aedes) vindt dat organisaties vaak op een hoog abstractieniveau over de wijk en problemen praten, terwijl bewoners met concrete problemen te maken hebben. De oplossingen die worden aangedragen sluiten niet altijd aan bij concrete wensen, en die wensen kunnen bovendien uiteen lopen voor verschillende groepen bewoners. Hij pleit voor maatwerk.

Blok pleit voor onthaasting en zorgvuldigheid: 'Herstructurering is immers een hele nieuwe wereld. Het is belangrijk om voor ogen te houden dat het gaat om het sterker maken van steden en kansrijker maken van mensen. Dat wordt niet bereikt door kwantiteit, maar door een subtiele aanpak. Maatwerk is het sleutelwoord. Daarnaast is iets meer reflectie gewenst. Het is van belang om de grote lijnen in de gaten te houden en flexibel te zijn', aldus Pouw.

De noodzaak van maatwerk maakt het echter moeilijk om een algemene wijkaanpak te formuleren, vindt Robberegt. Eén algemene voorwaarde is voor hem echter wel duidelijk: voor een succesvolle aanpak is in elk geval een club enthousiaste mensen nodig: 'Het begint met bezieling'.